

Enligt sändlista

**Bildande av naturreservatet Vitärtskällan, Fleringe socken,
Gotlands kommun**

Uppgifter om naturreservatet

<i>Namn</i>	Vitärtskällan
<i>Kommun</i>	Gotland
<i>Socken</i>	Fleringe
<i>Läge</i>	Ca 7 km norr om Lärbro samhälle och ca 1,5 km öster om Kappelshamn, innanför Raukudd på den östra sidan av Kappelshamnsviken (se översiktskarta, bilaga 1)
<i>Kartblad</i>	Ekonomiska kartbladet 079 35 (07J 3f), Kappelshamn
<i>Gräns</i>	Ytterkanten av den heldragna linjen på bifogad karta, bilaga 2. <i>Observera:</i> I norr, nordost och öster utgör befintliga vägar gräns för reservatet och ingår ej i detta.
<i>Area</i>	13 hektar
<i>Fastigheter</i>	Fleringe Annex 1:8
<i>Markägare</i>	Staten genom Naturvårdsverket
<i>Naturvårdsförvaltare</i>	Länsstyrelsen i Gotlands län

13.2.1996

231-1249-89

Beslut

Länsstyrelsen beslutar, med stöd av 7 § naturvårdslagen (1964:822), att av-
sätta det på bifogade karta, bilaga 2, avgränsade området som naturreservat.
Naturreservatets *namn* skall vara *Vitärtskällan*.

Syftet med naturreservatet är att bevara och vårda ett källkärrsområde med
värdefull flora och fauna.

För området skall gälla de föreskrifter enligt 8-10 §§ naturvårdslagen och
9 § naturvårdsförordningen (1976:484) som anges nedan.

A Föreskrifter enligt 8 § naturvårdslagen om inskränkningar i rätten för markägare och andra sakägare att förfoga över fastig- het inom reservatet

Utöver vad som i övrigt gäller är det förbjudet att:

- 1 gräva, schakta, spränga eller på annat sätt skada mark,
- 2 dika,
- 3 uppföra byggnad eller anläggning,
- 4 dra fram mark- eller luftledning,
- 5 anlägga väg, stig eller parkeringsplats,
- 6 avverka eller på annat sätt skada levande eller dött träd eller buske,
- 7 tillföra växtnäringsämne eller använda kemiskt bekämpningsmedel,
- 8 anordna upplag.

Utan hinder av ovanstående förbud får naturvårdsförvaltaren vidta de
skötselåtgärder som anges i bifogade skötselplan.

B Föreskrifter enligt 9 § naturvårdslagen om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare liksom innehavare av särskild rätt till mark förpliktigas att tåla
att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose ända-

13.2.1996

231-1249-89

målet med reservatet:

- 1 Anordningar för utmärkning av och information om reservatet.
- 2 Betesdrift samt underhåll av befintligt stängsel.
- C Föreskrifter enligt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet**

Utöver vad som i övrigt gäller är det förbjudet att:

- 1 föra motordrivet fordon,
- 2 bryta kvistar eller på annat sätt skada levande eller döda träd eller buskar,
- 3 plocka eller gräva upp växter,
- 4 göra upp eld.

D Föreskrifter enligt 9 § naturvårdsförordningen rörande naturvårdsförvaltningen av reservatet m m

- 1 Länsstyrelsen fastställer de anvisningar om naturvårdsförvaltningen m m som framgår av bifogad skötselplan, bilaga 3.
- 2 Reservatet skall utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar (SNV:s handbok "Skyltar i naturskyddade områden", avsnitt 5).
- 3 Naturvårdsförvaltare skall vara Länsstyrelsen i Gotlands län.

Grund för beslutet

Områdets betydelse

Kalkrika källkärr har ofta en speciell fauna och flora – i de gotländska källkärren förekommer växter och djur som man bara finner i just denna miljö. Genom sin nästan helt opåverkade hydrologi utgör Vitärtskällan ett av de finaste exemplen på Gotland på denna naturtyp, och i Länsstyrelsens våtmarksinventering har den bedömts ha särskilt höga naturvärden (klass 1).

13.2.1996

231-1249-89

Vitärtskällan utgör också område av riksintresse för naturvården (område I 13) och ingår i område av riksintresse för friluftslivet enligt 2 kap 6 § 2 st naturresurslagen, NRL (1987:12) (enligt beslut av Naturvårdsverket den 21 december 1987). Området ligger vidare inom den kustzon som utgör område av riksintresse enligt 3 kap 4 § NRL (Gotlands kommuns översiktsplan 1995).

Reservatets nordspets ligger inom område, som omfattas av generellt strandskydd enligt 15 § naturvårdslagen, NVL, och förordnande enligt 19 § NVL.

Den sydligaste delen av reservatet ligger inom skyddsområde för Storugns industriområde (enligt detaljplan antagen av Gotlands kommun den 13 oktober 1975 och fastställd av Länsstyrelsen den 21 april 1976). Enligt planbestämmelserna får inom detta skyddsområde ej uppföras nybyggnad, inte heller anordnas upplag.

Redogörelse för ärendet

Den mellersta delen (5,4 hektar) av den nuvarande fastigheten Fleringe Annex 1:8 inköptes av Naturvårdsverket 1986.

Förslag till beslut om avsättande av området som naturvårdsområde utarbetades av Länsstyrelsen våren och sommaren 1988 och sändes ut på remiss den 29 september 1988.

Den norra och den södra delen av området inköptes av Naturvårdsverket (från NordKalk AB) 1989.

1991 lät Länsstyrelsen utföra en botanisk inventering av området.

Med utgångspunkt från de remissyttranden som inkom 1988 och resultatet av den botaniska inventeringen har det ursprungliga förslaget till beslut och skötselplan reviderats av Länsstyrelsen under januari 1996.

Beskrivning av området

Landarealens fördelning på naturtyper

Skog: 8 hektar.

Öppen mark: 5 hektar (varav 2 hektar våtmark).

13.2.1996

231-1249-89

Naturförhållanden

Området, som ligger mellan 3,5 och 11 m över havet, har fått sitt namn efter den källa som rinner fram omedelbart nedanför den väg som utgör reservatets östra gräns. Vattnet forsar fram ur ett par betongrör som ligger nedgrävda under vägbanken. Vattnet är kallt och mycket kalkrikt och flödar rikligt även under torrperioder.

Källflödet ger upphov till flera små bäckfåror som slingrar sig utför slutningen ned mot Kappelshamnsviken. I det rinnande vattnet växer bl a bäckmärke, ältranunkel, sumpförgätmigej, vattenmynta, ryltåg och stor näckmossa (på botten).

Våtmarkerna längs bäcken är variationsrika. Där genomsilningen av marken är måttlig har kalkfuktängar utbildats. Bland älväxing och blåtåtel växer i dessa områden rikligt med hirs-, slank- och ängsstarr. På sina ställen förekommer bestånd av gräsull. Andra för kalkfuktängen typiska växter är kärrknipprot, ängsnycklar, brudsporre, majviva, klöverärt och kärrlilja. Sumpnycklar blommar ganska rikligt under högsommaren.

Bäckarna från källan mynnar i en grund liten sjö i den sydvästra delen av området. Vid högvattenstånd har sjön en storlek av ungefär ett halvt hektar. Längs sjöns kanter växer bl a vattenklöver, sjöfräken och ruggar av blåsav. Sjöns botten täcks nästan helt av kransalger.

Där terrängen är flackare ger bäckfåror upphov till ordentligt blöta partier dominerade av axag.

Längs den nedre delen av bäcken förekommer bl a de ovanliga arterna flocksvalting och trubbtåg.

Våtmarkerna i anslutning till bäckfåror har tidigare varit betydligt mer öppna än de är i dag. Framför allt under 1980-talet har buskar och unga plantor av brakved, slån, en, gran och tall etablerat sig på de tidigare helt träd- och buskfria ytorna.

De våta markerna i området omges av skog. I nordöst består underlaget mest av hårt ursvallat strandgrus. Här växer en ganska gles och klenstammig tallskog. Väster och söder om våtmarkerna är markförhållandena mer gynnsamma och tallarna bitvis höga och grovstammiga. Granen utgör här en betydande del av trädbeståndet och dominerar i de yngre trädgenerationerna.

I de norra och nordöstra delarna av området är markerna fortfarande delvis öppna, bl a som ett resultat av det åkerbruk som bedrevs här ännu under 1900-talets första årtionden.

13.2.1996

231-1249-89

Källans vatten har av någon anledning blivit mer näringsrikt de senaste åren. I bäcken växer i dag en hel del grönalger, från där källan rinner fram ur marken och drygt halvvägs ner till den lilla sjön. Den ökade tillförsel av näringsämnen som av allt att döma är orsaken till den kraftigt ökade förekomsten av grönalger är svår att förklara. Området öster om reservatet består av stora områden med mager tallskog. Jordbruksmark finns som närmast på flera kilometers avstånd österut. En förklaring kan vara att de näringsämnen som tillförs källan utgörs av långtransporterat kväve som deponeras inom källans avvattningsområde.

Källkärr hyser inte bara ett stort antal intressanta växter utan även en del djur som trivs i just denna miljö. I det aktuella området förekommer bl a flera ovanliga arter snäckor, bl a de rödlistade arterna smalgrynssnäcka och kalkkärrsgrynssnäcka, samt blodigel.

I samband med den botaniska inventeringen 1991 observerades bl a skogsödla, snok, padda och åkergroda i området.

Till de fåglar som häckar regelbundet i området hör bl a skogssnäppa.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, Miljödepartementet (se bilaga 4).

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Thorsten Andersson, ordförande, samt ledamöterna Torsten Andersson, Solveig Artsman, Hans Klintbom, Kjell Krafft, Sonia Landin, Jan Lundgren, Ove Nyman, Hans af Petersens och Lennart Petersson samt tjänstgörande suppleanterna Yngve Friberg, Per-Olof Jacobsson, Björn Jansson, Peter Manneke och Arne Ohlsson.

I handläggningen av ärendet har även förste länsassessorn Nils Strehlenert, byrådirektören Stellan Hedgren, byrådirektören Jens-Henrik Kloth och naturvårdsdirektören Per Hansson deltagit. Per Hansson föredrog ärendet.

Thorsten Andersson

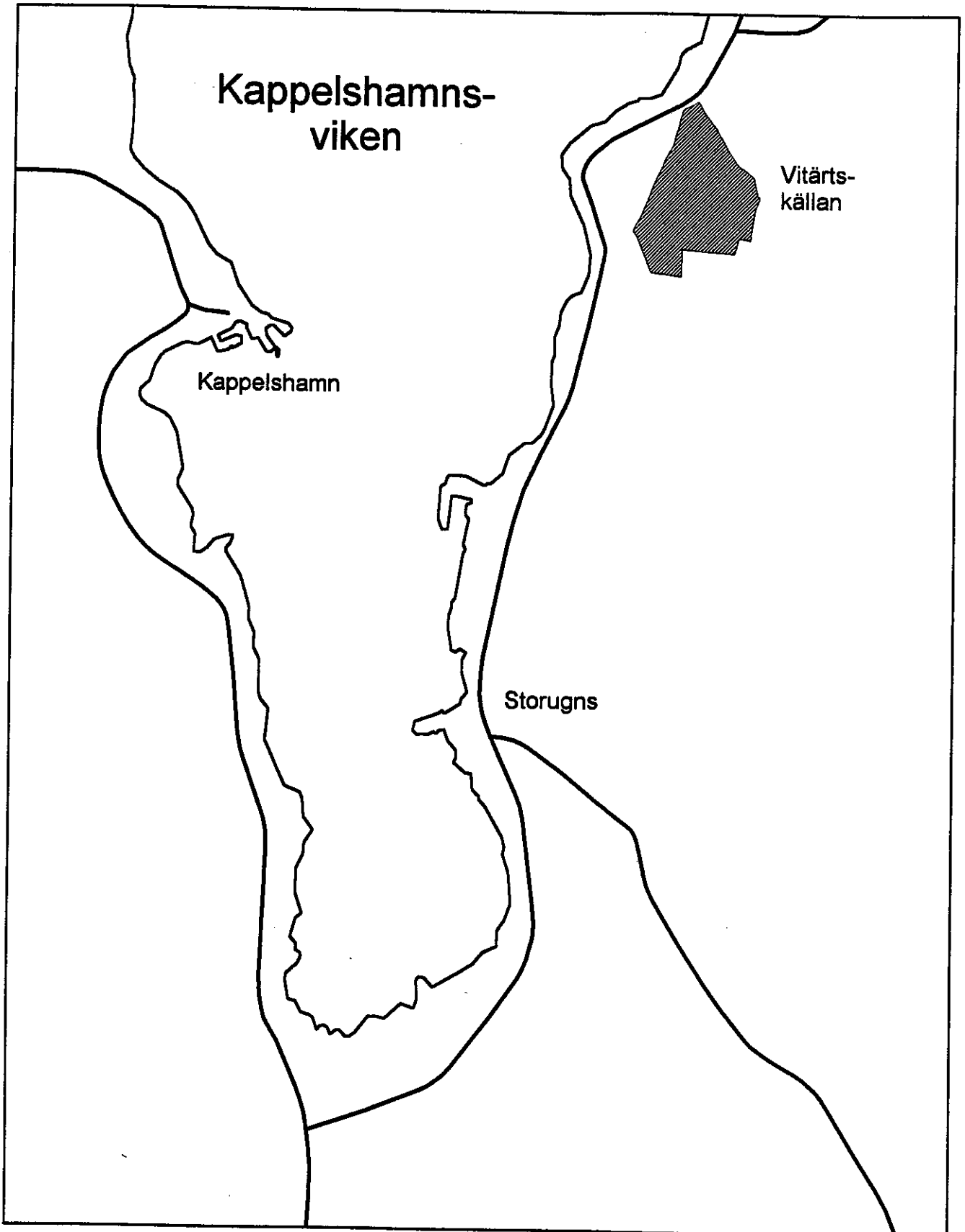

Per Hansson

13.2.1996

231-1249-89

Bilagor

- 1 Översiktskarta
- 2 Karta visande reservatets avgränsning
- 3 Skötselplan
- 4 Hur man överklagar

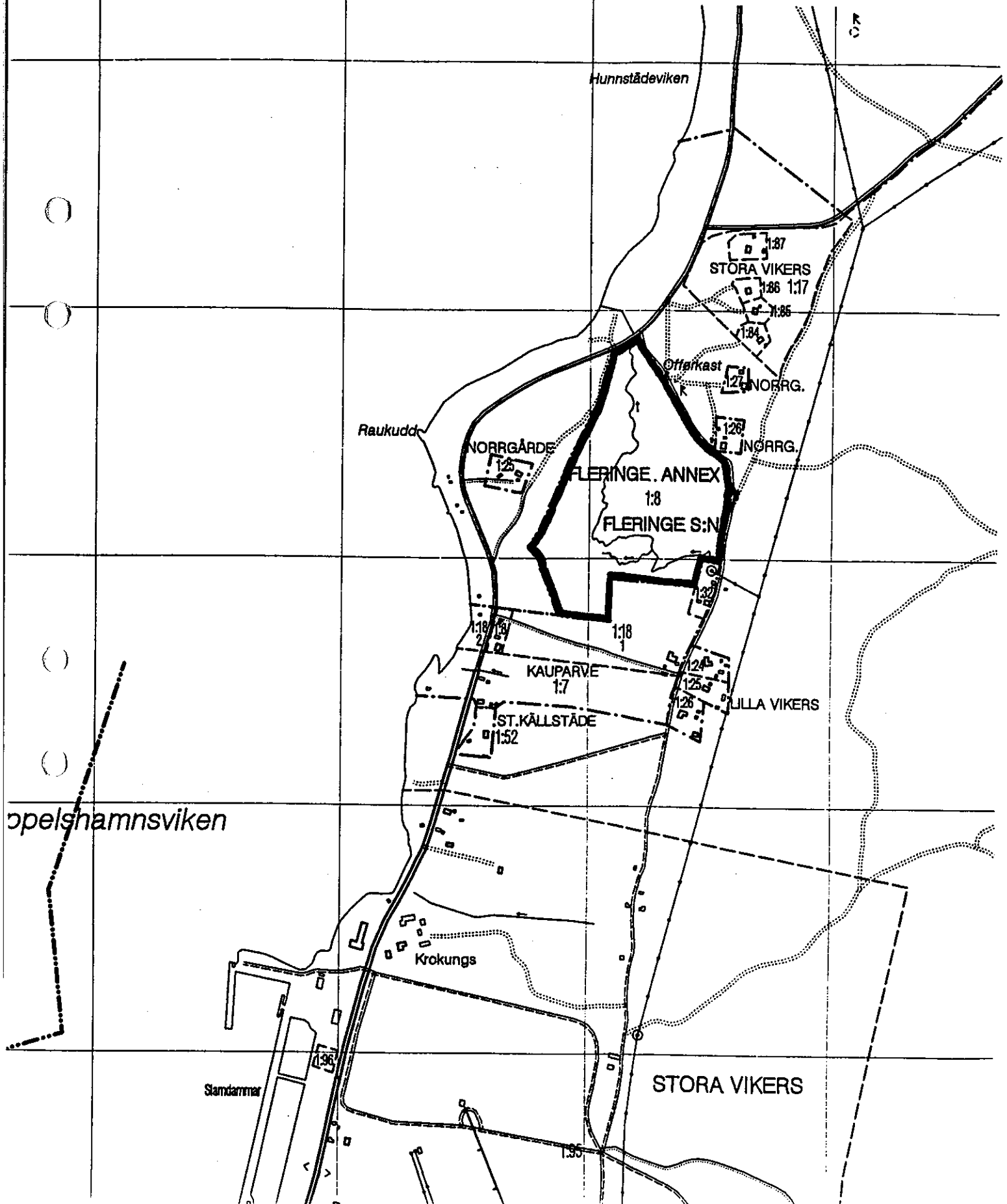

Käll

Bilaga 2

Gräns för naturreservatet Vitärtskällan

Skala 1:10 000

Opelshamnsviken

Sanddammar

STORA VIKERS

13.2.1996

231-1249-89

Skötselplan för naturreservatet Vitärtskällan

Planen har fastställts av Länsstyrelsen den 13 februari 1996. Fastställelsen omfattar inte den ekonomiska utredningen.

Förord

Skötselplanen har upprättats av Länsstyrelsen i Gotlands län. Samråd har skett med bl a Naturvårdsverket och Gotlands kommun.

Innehåll

- I Allmän beskrivning av naturreservatet**
 - 1 Administrativa data
 - 2 Grund för beslutet samt föreskrifter
 - 3 Beskrivning av nuvarande förhållanden

- II Riktlinjer för den framtida naturvårdsförvaltningen av reservatet**
 - 1 Disposition och skötsel av mark och vatten
 - 2 Anordningar för besökare
 - 3 Tillsyn
 - 4 Dokumentation
 - 5 Ekonomisk utredning

- III Källor**

13.2.1996

231-1249-89

I Allmän beskrivning av naturreservatet

1 Administrativa data

Se beslutet.

2 Grund för beslutet samt föreskrifter

Se beslutet.

3 Beskrivning av nuvarande förhållanden

3.1 Naturförhållanden

Se beslutet.

3.2 Markanvändning

3.2.1 Historik

Markerna kring bäckflödena översvämmas och genomsilas i hög grad av det kalkhaltiga vattnet från källan, vilket medför att produktionen av gräs och örter blir rik. Området har därför förr i tiden använts som slåttermark. På lantmäterikartan från 1795 betecknas hela den västra delen av området som ängsmark (slåttermark), medan den östra delen utgjordes av betesmark. Enligt den karta som upprättades i samband med laga skiftet 1906 användes markerna närmast bäcken från källan som slåtter- och betesmark, medan övrig mark betecknas som "skogbevuxen". Åtminstone delar av området tycks alltså ha utnyttjats för slåtter fram till början av 1900-talet.

Längs bäcken, i reservatets norra del, ligger en cirka en hektar stor yta som omges av grunda diken. Denna yta är nästan helt öppen, utan buskar och träd. Det är troligt att detta område använts för slåtter i så sen tid att buskar och träd ej hunnit kolonisera ytan.

I de västra och norra delarna av området finns öppna ytor som förr använts som åkermark. Ännu på den ekonomiska kartan från början av 1930-talet betecknas några små ytor i norra delen av området som åkermark.

När slåttern upphörde, började de tidigare ängsmarkerna att utnyttjas som betesmark. På den mellersta delen av området betade under 1920-talet och fram till omkring 1935 två mjölkkor. Korna hörde till ett närbeläget hem-

13.2.1996

231-1249-89

man ägt av familjen Norman. Sommartid betade korna i området under dagarna men hölls inne nattetid

Efter det att familjen Norman slutat hålla djur i området, hade familjen Ahlström vid gården Källstade, djur i området. Den södra delen av reservatet tillhörde då familjen och ingick i en större beteshage vilken betades av några ungnöt. Betet i området pågick fram till 1977.

Källan används i dag av ett närbeläget bostadshus som täkt för hushållsvatten, och folk i trakten hämtar ibland dricksvatten i källan.

3.2.2 Skogsbruk

På de norra och södra delarna av området har en viss gallring av skogen utförts under 1970- och 1980-talet. I övrigt har inget skogsbruk bedrivits i området under 1900-talet.

1993 lät Länsstyrelsen röja den norra och östra delen av området.

3.2.3 Jordbruk

Något jordbruk förekommer ej längre inom reservatet. 1990 återinfördes bete genom Länsstyrelsens försorg. Länsstyrelsen har för närvarande avtal med en brukare som mot ersättning åtagit sig att beta området.

3.2.4 Befintliga byggnader och anläggningar

Inom reservatet finns inga byggnader med undantag för grunden och skorstenen av ett för länge sedan förfallet hus. Vintern 1989/90 inhägnades hela området med elstängsel. Samtidigt byggdes en fålla.

3.3 Tillgänglighet

Området gränsar i nordost och öster till en mindre grusväg som utgår från länsväg 691, Storugns-Bläse, nordost om Raukudd.

3.4 Anordningar för friluftslivet och information

Vitärtskällan ingår bland de närmare 200 natur- och kulturbesöksplatser som under åren 1988-90 ställdes i ordning för besökare genom Länsstyrelsens försorg. Iordningställandet omfattade i detta fall endast anläggande av en parkeringsplats samt uppsättade av ett skyltställ med information om området. Parkeringsplatsen, som ligger omedelbart intill den plats där källan rinner fram, rymmer 3-4 personbilar.

13.2.1996

231-1249-89

II Riktlinjer för den framtida förvaltningen av reservatet

1 Disposition och skötsel av mark och vatten

1.1 Övergripande mål

Det övergripande målet med reservatets skötsel är att bevara områdets rika hävdgynnade flora och fauna och förhindra att de öppna delarna av området växer igen.

1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

1.2.1 Skogen

All skog skall lämnas för fri utveckling och inga avverkningar utföras med undantag för sådana som är nödvändiga i samband med underhåll av befintligt stängsel.

1.2.2 Markvegetationen

För att gynna den hävberoende floran och faunan och förhindra att de öppna våtmarkspartierna (se bilaga 3:1) växer igen, bör området även fortsättningsvis betas med nöt eller hästar. Betestrycket bör vara så hårt att grässvålen vid betessäsongens slut är väl avbetad och att ingen ansamling av förna sker från år till år. För att förhindra trampskador på de blötaste partierna bör bete ej ske med tyngre nötkreatur eller häster.

Vid behov bör betet kompletteras med viss buskröjning, speciellt längs bäckfåroarna.

2 Anordningar för besökare

2.1 Övergripande mål

Det övergripande målet skall vara att reservatet skall nyttjas i sitt naturliga tillstånd utan några ytterligare anordningar för besökarna.

2.2 Riktlinjer och åtgärder

2.2.1 Tillgänglighet

Inga åtgärder aktuella förutom uppsättande av ytterligare någon stätta.

2.2.2 Vägar och parkeringsplatser

Det torde ej finnas något behov av några ytterligare vägar eller parkerings-

13.2.1996

231-1249-89

platser.

2.2.3 Information

Befintlig informationsskylt ersätts med armerad plastskylt i storlek A1 med information om reservatet. Skylten framställs av Länsstyrelsen och sätts upp dels vid reservatets östra gräns (i anslutning till den befintliga parkeringsplatsen), dels på två ställen (i norr och i söder) längs reservatets västra gräns.

2.2.4 Utmärkning av naturreservatets gräns

Reservatsgränsen skall utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar (SNV:s handbok "Skyltar i naturskyddade områden", avsnitt 5).

3 Tillsyn

Länsstyrelsens ambulerande tillsynsman svarar för tillsynen av reservatet.

4 Dokumentation

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder, kostnaderna för dessa och hur de har finansierats samt förhållanden som hotar naturvårdens intressen. Av speciell vikt är att dokumentera det bete som sker inom området (djurslag, antal djur och betesperiodens längd).

I samband med den botaniska inventeringen 1991 lades 17 fasta provrutor ut inom området, vilket ger möjlighet att följa upp eventuella vegetationsförändringar. En återinventering av dessa provrutor bör utföras 10 år efter den ursprungliga inventeringen, d v s år 2001.

5 Ekonomisk utredning

Länsstyrelsen har nedan gjort en beräkning av kostnaderna (i 1996 års penningvärde) för skötseln av reservatet.

13.2.1996

231-1249-89

Skötselåtgärd	Engångs- kostnad (kr)	Årlig kostnad (kr)
Utmärkning av reservatsgränsen	7.000	
Framställning och uppsättande av informationsskyltar	7.000	
Beteshävd		10.000
Naturvårdstillsyn		5.000
Summa	14.000	15.000

Samtliga angivna åtgärder skall bekostas av staten genom anslaget för vård och förvaltning av av naturreservat m m.

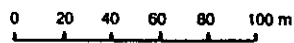
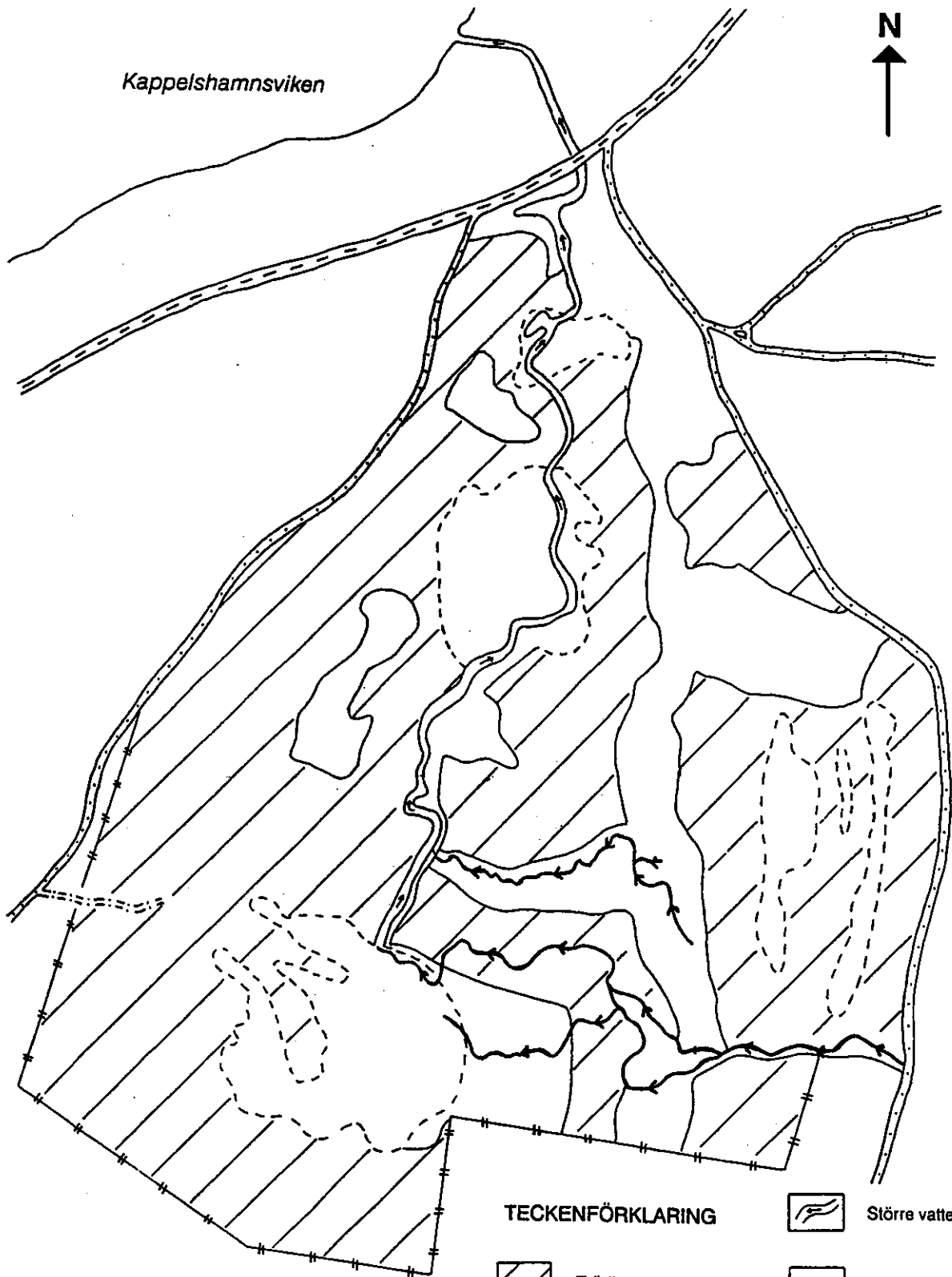
13.2.1996

231-1249-89

III Källor

- Andersson, A. & Jacobson, R. 1984. Översiktlig naturinventering. Botanik. – Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Aronsson, M., Hallingbäck, T. & Mattsson, J.-E. 1995. Rödlistade växter i Sverige. – Artdatabanken.
- Djurberg, C. & Johansson, T. 1992. Vitärtskällan. Botanisk inventering och förslag till skötselplan. – Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Ehnström, B. & Waldén, H. W. 1986. Faunavård i skogsbruket. Del 2. Den lägre faunan. – Skogsstyrelsen.
- Ehnström, B., Gärdenfors, U. & Lindlöw, Å. 1993. Rödlistade evertebrater i Sverige 1993. – Databanken för hotade arter.
- Kloth, J.-H. & Lovén, U. 1987. Gotlands natur. En reseguide. - Bonniers och Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1988. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv i Gotlands län.
- Norman, S. 1988. Muntliga uppgifter.
- Marklund, S. 1982. Källmyrar. Botanisk inventering. – Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Munthe, H., Hede, J. E. & Lundqvist, G. 1933. Beskrivning till kartbladet Kappelshamn. – SGU Ser. Aa. N:o 171.
- Sernander, R. 1941. Gotlands kvarlevande myrar och träsk. – Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens Avhandlingar i Naturskyddsärenden, n:o 3.
- Statens naturvårdsverk. 1983. Skötsel av kalkkärr och kalkfuktängar. Skötsel av naturtyper, nr 1.
- Statens naturvårdsverk. 1991. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv. – SNV Rapport 3771.
- Statens naturvårdsverk. 1992. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Beskrivningar. – SNV Rapport 4037.

Översiktlig vegetationskarta
upprättad sommaren 1991

TECKENFÖRKLARING

Trädbevuxen mark

Öppen mark

Blöt öppen mark

Vattendrag

Större vattendrag

Staket

Mindre väg

Grusväg

Asfaltväg

Hur man överklagar hos regeringen

Om Ni är missnöjd med Länsstyrelsens beslut, kan Ni överklaga detta hos regeringen, Miljödepartementet.

Det gör Ni genom att i brev till regeringen

- tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarienumret) och
- redogöra för dels varför Ni menar att Länsstyrelsens beslut är felaktigt, dels hur Ni anser att beslutet skall ändras.

Ni undertecknar brevet, förtydligar namnteckningen och uppger postadress och telefonnummer.

Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.

Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er.

Brevet skall lämnas/skickas till Länsstyrelsen och inte till regeringen.

Länsstyrelsens adress och telefonnummer är: Länsstyrelsen i Gotlands län, 621 85 Visby, tel 0498/29 21 00.

Länsstyrelsen måste ha fått Ert brev inom tre veckor från den dag Ni fick beslutet, annars kan Ert överklagande inte tas upp.

Om något är oklart, så ring eller skriv till Länsstyrelsen.